

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ФАХОВИЙ
БІЗНЕС-КОЛЕДЖ**

Т.В. Білько

**УКРАЇНСЬКА МОВА
Синтаксис і пунктуація складного речення
Збірник тестових завдань**

Черкаси – 2025

УДК 811.161.2:81.36 (076)

*Рекомендовано до друку рішенням педагогічної ради
Черкаського державного фахового бізнес-коледжу
Протокол №__ від __-____-2025 р.*

Автор: Білько Т.В.

Українська мова. Синтаксис і пунктуація
складного речення. Збірник тестових завдань.
Черкаси, 2025 р. 54 с.

Рецензент: Щербина Т.В. – кандидат філологічних наук,
доцент кафедри українського мовознавства і прикладної
лінгвістики Черкаського національного університету імені
Богдана Хмельницького.

Методична розробка укладена відповідно до чинної
програми з української мови для закладів загальної середньої
освіти (рівень стандарту) і програми НМТ та містить основний
теоретичний матеріал і тестові завдання з розділу «Синтаксис і
пунктуація складного речення».

Призначена для перевірки теоретичних знань та
закріплення практичних навичок здобувачів освіти
загальноосвітніх шкіл та ліцеїв, студентів закладів фахової
передвищої освіти, а також для якісної підготовки до
національного мультипредметного тесту.

Затверджено на засіданні циклової
комісії гуманітарних дисциплін
та фізичного виховання

Протокол № 9 від 25.04.2025 року

© Т.В. Білько, 2025

ЗМІСТ

Вступ	4
Тема 1. Типи складних речень за способом зв'язку їх частин. Складносурядні речення. Розділові знаки в складносурядних реченнях	6
Тема 2. Типи складнопідрядних речень. Розділові знаки в складнопідрядних реченнях	16
Тема 3. Безсполучникові складні речення. Розділові знаки в безсполучникових реченнях	26
Тема 4. Складні речення з різними видами зв'язку	35
Тема 5. Пряма мова	42
Список використаних джерел	51
Список рекомендованих джерел	51

ВСТУП

Формування комунікативної компетентності учнів – один з пріоритетів, визначених у Національній доктрині розвитку освіти в Україні, Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти, Концепції мовної освіти. А вивчення української мови є важливою складовою загальної комунікативної компетентності особистості.

Успішна реалізація комунікативного аспекту залежить не лише від активного словникового запасу мовця, але й від опанування синтаксичної будови мови як засобу спілкування, законів сполучуваності слів і побудови речень, виражальних можливостей різних синтаксичних структур та від вміння комунікативно доцільно використовувати їх в різних мовленнєвих ситуаціях. В курсі вивчення української мови важливе місце належить синтаксису, оскільки саме на синтаксичному рівні мовної системи найповніше реалізуються одиниці інших рівнів: фонетичного, словотвірного, лексичного, морфологічного, стилістичного тощо. Саме тут засоби мови та мовлення набувають функціональної завершеності.

Вміння будувати логічно структуровані синтаксичні конструкції є показником високого рівня мовної культури та мовленнєвої компетентності здобувачів освіти. Глибоке розуміння синтаксичних явищ і правильне використання пунктуаційних норм сприяє формуванню навичок побудови чітких, зв'язних і логічних висловлювань, необхідних як у повсякденному, так і в професійному спілкуванні.

Синтаксична та пунктуаційна компетентності передбачають здатність здобувачів освіти користуватися усною й писемною формами літературної мови, послуговуватися необхідним запасом синтаксичних мовних одиниць різних структурних рівнів, синтаксичних конструкцій певних типів (сполучникові, безсполучникові, складносурядні, складнопідрядні, складні речення з різними видами зв'язку) і

різноманітних сполучних засобів з урахуванням теми, мети, ситуації спілкування, а також їхнє уміння інтонаційно оформлювати усне мовлення на письмі.

Отже, вивчення синтаксису й пунктуації сприяє засвоєнню норм сучасної української літературної мови, розвитку мовлення та логічного мислення здобувачів освіти, формуванню навички виразного читання.

Оцінювання рівня сформованості цих компетентностей потребує сучасних і об'єктивних підходів. Одним із найефективніших засобів контролю знань є тестовий контроль, який дозволяє системно оцінити рівень засвоєння навчального матеріалу здобувачами освіти, виявити прогалини в знаннях.

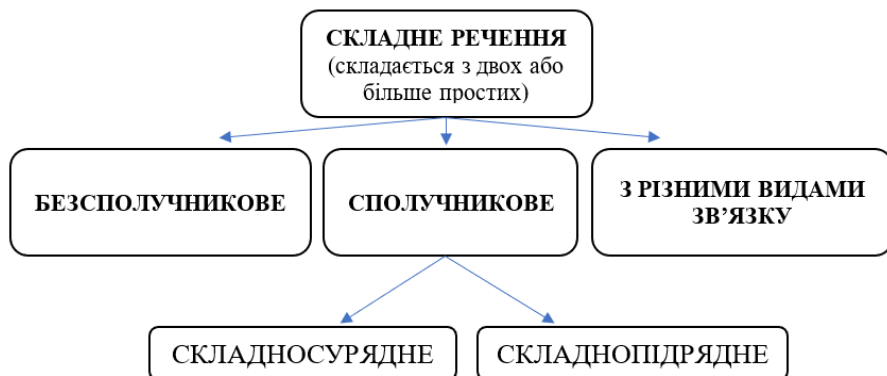
Методична розробка складається зі вступу, п'яти тематичних блоків, списку використаних джерел та списку рекомендованих джерел. Кожен тематичний блок містить основний теоретичний матеріал з відповідного розділу і 12 тестових завдань закритого типу (з однією правильною відповіддю та на встановлення відповідності) у двох варіантах. До кожної теми розроблено шкалу оцінювання та визначено час виконання. Максимальна оцінка за виконання завдань кожної теми – 12 балів.

Посібник підготовлено відповідно до вимог навчальної програми для 10 – 11 класів закладів загальної середньої освіти (рівень стандарту) «Українська мова», затвердженої наказом МОН від 23.10.2017 №1407 та програми ЗНО з української мови та літератури, затвердженої наказом МОН від 26.06.2018 №696.

Розробка призначена для перевірки теоретичних знань та закріплення практичних навичок здобувачів освіти загальноосвітніх шкіл та ліцеїв, студентів закладів фахової передвищої освіти, а також для якісної підготовки до НМТ.

**ТЕМА 1. ТИПИ СКЛАДНИХ РЕЧЕНЬ
ЗА СПОСОБОМ ЗВ'ЯЗКУ ЇХ ЧАСТИН.
СКЛАДНОСУРЯДНІ РЕЧЕННЯ. РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ
В СКЛАДНОСУРЯДНИХ РЕЧЕННЯХ**

Для повторення теоретичного матеріалу
скануйте QR-код

Складносурядним називають складне речення, частини якого рівноправні за змістом і пов'язані сурядним зв'язком за допомогою сурядних сполучників.

СУРЯДНІ СПОЛУЧНИКИ

Єднальні	<i>і, й, та (= і), ні ... ні ..., ані ... ані..., не тільки ... а й ..., і ... і ...</i>
Протиставні	<i>а, але, та (= але), проте, зате, однак</i>
Розділові	<i>або, чи, то...то, не то ... не то, або ... або, чи... чи</i>

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ В СКЛАДНОСУРЯДНИХ РЕЧЕННЯХ	
Між частинами складно сурядного речення найчастіше ставиться кома.	<i>Тепло було, й вишні цвіли рясно (М. Вовчок).</i>
Якщо друга частина складного речення виражає висновок, наслідок швидку зміну подій то ставиться тире.	<i>Чужих два слова в пісні буде – і пісня вся тоді чужа (Д. Павличко).</i>
Між ускладненими, з іншими розділовими знаками або далекими за змістом частинами може ставитися крапка з комою.	<i>Мороз прилине, синьо і прозоро розвісить скрізь інею сивий дим; і на шибках невидані узорі він намалює генієм своїм (В. Сосюра).</i>
Не ставиться розділовий знак між частинами складносурядного речення зі сполучниками <i>і(й), та(і), або (чи)</i> , якщо обидві частини мають спільне слово або спільну частину речення.	<i>Вдалині хиталися дерева і синів задуманий прибій (В. Сосюра).</i>
Не ставиться розділовий знак між частинами складносурядного речення, якщо сполучники <i>і(й), та(і), або (чи)</i> поєднують два питальних, окличних чи спонукальних речення.	<i>Коли в тебе відпустка і де ти будеш відпочивати?</i>

Варіант I

Виберіть одну правильну відповідь

1. Складним є речення, яке має

- А два підмети
- Б два присудки
- В розділові знаки
- Г дві (або більше) граматичні основи

2. Складні сполучникові речення можуть бути

- А повними і неповними
- Б ускладненими і неускладненими
- В складнопідрядними і складносурядними
- Г двоскладними і односкладними

3. Складним є речення

- А На узліссі і на галяві зеленіє перший ряст і цвітуть проліски і сон-трава (Л. Українка).
- Б Я ніскільки не соромлюсь назвати осінь найулюбленішою мені добою (С. Васильченко).
- В Щодня себе перемагаю, від суєти застерігаю (Л. Костенко).
- Г Голубі, сині, фіолетові, рожеві пасма снувались над горами (І. Цюпа).

4. Складним є речення

- А Розцвітай ти, веснонько красна, духом творчості все онови (П. Грабовський).
- Б І хто тебе оббризкав, місто, таким зеленим ластовинням? (Н. Матвійчук).
- В Ой хлопче, хлопче, ти в одчаю красі нестямній в очі глянь! (Б.-І. Антонич).
- Г Гуляють хмари, сонце спить (М Рильський).

5. Простим є речення

- А Люблю я осінні квіти, прощальну красу вечорів, і сині оголені віти, і вітру холодного спів (В. Сосюра).
- Б Не одна осінь минула, а груші так і нема (О. Гончар).

В Повітря тремтить від спеки, і в срібнім мареві танцюють далекі тополі (М Коцюбинський).

Г Давно тут не ходять поїзди, а семафор вдалині на заході стоїть весь час, день і ніч відкритий (О. Гончар).

6. Простим є речення

А Вони так на землі співали, що каміння спливало воском (Г. Тарасюк).

Б Видно далеко і чути навколо, ніби зникли всі кордони (О. Довженко).

В Гнало вітрами з півдня, проте холодно ще не було (О. Гончар).

Г Раптом над ним пронеслась, мов хмара, тінь великого, з розпростертими крилами птаха (В. Гжицький).

7. Складносурядним є речення

А Шаблі й набої, кайдани й пістолі хай гинуть у морі (С. Фоменко).

Б За чорними шибками хлюпотів дощ, якомсь тужно надсадно шуміли на вітрі мокрі, обважнілі сосни (В. Козаченко).

В Пройшла гроза, і ніч промчала, і знову день шумить кругом (М. Рильський).

Г Вони так на землі робили, ніби мали роботу за щастя (Г. Тарасюк).

8. Складносурядним є речення

А Мені здається: твої очі в мою душу світять з вишини (В. Сосюра).

Б Погодився б жити в засніженій тучі, щоб тільки народові промінь світив (А. Малишко).

В Завітай навесні, коли синя фіалка в чисте небо погляне здивованим оком (М. Сингаївський).

Г Весна багата на квітки, а осінь – на сніпки (Народна творчість).

9. Кому треба поставити перед виділеним сполучником в реченні (розділові знаки пропущено)

- А В одну мить розсунувся простір і стали ближчими зорі (Ю. Мушкетик).
- Б Був час обідньої перерви і все живе поховалося в затінки, вщухло, принишло (О. Гончар).
- В Моя любов чолом сягала неба а Гриць ходив ногами по землі (Л. Костенко).
- Г Хай наше слово не вмирає і наша правда хай живе! (М. Рильський).

10. Тире треба поставити перед виділеним сполучником в реченні (розділові знаки пропущено)

- А І жмуряться вікнами наша хатина і шепче задумливий сад (А. Малишко).
- Б Чи до мети я певної дійду **чи** без пори скінчу свій шлях тернистий (Л. Українка).
- В Минулася буря і сонце засяяло (М. Рильський).
- Г Ясно ще осіннє сонце сяє **та** холодом осіннім вже в повітрі потягає (І. Франко).

11. Кому НЕ треба ставити перед виділеним сполучником в реченні (розділові знаки пропущено)

- А Сонце незабаром зайшло зовсім **однак** небо ще жевріло згасаючим багрянцем (А. Шиян).
- Б Часом у блакитній вишині пропливала біла хмара **або** пролітала пташина (А. Шиян).
- В **То** замрячить дощем **то** сипоне мокрим снігом (І. Цюпа).
- Г Огнем тремтячим блиснула луска **але** ще раз правиця відпуска у темну воду красня золотого (М. Рильський).

12. Установіть відповідність (розділовий знак перед виділеним сполучником пропущено)

- 1 тире   А Дівчина троянди поливала і кудись котилась хмар навала і сміялась осінь за вікном

- (В. Сосюра).
2 кома   Б Дмхнув вітер понад ставом і сліду не стало
(Т. Шевченко).
3 крапка з   В Десь спереду гукнув паровоз і здригнулись
комою   вагони. (А. Головка)
4 немає   Г Все зраділо, стрічаючи день і день зрадів,
знака   розцвітаючи, ясний, теплий, погожий
(П. Мирний).

Варіант II

Виберіть одну правильну відповідь

1. З яких частин складається складносурядне речення?

- А рівноправних
- Б залежних
- В односкладних
- Г двоскладних

2. Як пов'язані у складносурядному прості речення?

- А за допомогою сполучників підрядності
- Б за допомогою сполучних слів
- В за допомогою сполучників сурядності
- Г інтонаційно

3. Складним є речення

- А Людина створила культуру, а культура – людину
(В. Русанівський).
- Б Заслухані у відголоси минулого, задивлені у міраж
майбутнього, ми часто пропускаємо повз увагу
найцінніше – музику сьогоднішнього дня. (І. Вільде)
- В Старі дуби стоять, простягаючи вгору свої могутні рамена
(І. Франко).
- Г Вгорі, під стріхою, заховалась від дощу смуга білої стіни
(М. Коцюбинський).

4. У якому складносурядному реченні частини пов'язані розділовим сполучником?

- А Щомиті можна знайти вихід, **але** можна його не знайти ніколи (Г. Пагутяк).
- Б Він поволі пішов геть, **а** вона ще дивилась йому вслід якийсь час, потім голосно зачинила двері (В. Підмогильний).
- В А в очах до болю чітко вставав власноручний Миколин підпис, **і** сумнів щодо сказаного Копаєвим все міцніше огортав душу (І. Багряний).
- Г **Або** не сокіл я, **або** спалила мені неволя крила (Л. Українка).

5. У якому складносурядному реченні частини пов'язані протиставним сполучником?

- А Вони йшли і йшли, **і** здавалося: мокра заметіль ховає їх у своїй щільній, незатишній ковдрі (В. Лис).
- Б Велетні і пророки невпинно змагались у битвах, **і** дитяча душа моя не приймала їх, впадаючи в смуток (О. Довженко).
- В Цей світ створено для людини, **але** людина створена не для цього світу (В. Черняк).
- Г Дно біліє, як полотно, **і** ось над чистим екраном цього полотна пропливають дрібні рибки (Є. Гуцало).

6. У якому складносурядному реченні частини пов'язані єднальним сполучником?

- А Жде спрагла земля плодотворної зливи, **і** вітер над нею гуляє бурхливий (І. Франко).
- Б Слова скінчилися, **але** пісня не завмирала (В. Козаченко).
- В Уночі була гроза, **а** ранок видався ясний на диво (І. Франко).
- Г Щастя – це трикутник **а** в нім три боки: віра, надія, любов (Б.-І. Антонич).

7. У якому складносурядному реченні частини пов'язані протиставним сполучником?

- А Вони бачилися мало не щодня, **і** минав їхній час у цікавих

бесідах (Ю. Винничук).

Б Берест ще дуже давно поклав на плоский дах кузні своє гілля, і так вони разом з кузнею доживали віку (М. Вінграновський).

В Знявся вітер, і вранці поменшало листя на деревах (Г. Пагутяк).

Г З нетерплячкою вдивлялися вони у темряву, та нічого не бачили й не чули (М. Коцюбинський).

8. У якому складносурядному реченні частини пов'язані розділовим сполучником?

А Раніше в подібному випадку він дорікав собі за відсутність гордості, **але** тепер, серед пустинного темного луку, ця довірливість була бажана й приємна. (В. Дрозд)

Б **Чи то** праця задавила молоду силу, **чи то** нудьга невисипуща його з ніг звалила (Т. Шевченко).

В Це нестерпно, **але** від цього можна звільнитись (Г. Пагутяк).

Г Під ногами прокидався туман, **а** над нами падало й падало листя — золоті сльози осені (М. Стельмах).

9. Кому НЕ треба ставити перед виділеним сполучником в реченні (розділові знаки пропущено)

А Багато є таємниць у світі і одна з найбільших з-поміж них – мова (І. Вихованець).

Б Тільки коники сюрчать **та** перепел іноді підпадьомкне (В. Козаченко).

В **Не то** осінні води шуміли, збігаючи в Дунай **не то** вітер бився в заламах провалля (М. Коцюбинський).

Г Сичі в гаю перекликались **та** ясен раз у раз скрипів (Т. Шевченко).

10. Тире треба поставити перед виділеним сполучником в реченні (розділові знаки пропущено)

А Тихо пливло павутиння і тоненька хмарина лежала над яром, наче капустяний листок (М. Вінграновський).

Б Я привернув своє обличчя до її обличчя **і** ніжний, короткий, як блискавка, поцілунок опломенив наші уста (Г. Михайличенко).

В Тебе утрачу **і** сама загину (Т. Севернюк).

Г Вона вчилася нового життя **і** на диво те життя вже перестало здаватися неймовірним і принизливим (В. Лис).

11. Кому НЕ треба ставити перед виділеним сполучником в реченні (розділові знаки пропущено)

А Птиця радіє весні **а** немовля — матері (В. Мономах).

Б Під ногами прокидався туман **а** над нами падало й падало листя — золоті сльози осені (М. Стельмах).

В А мати хоче научати **так** соловейко не дає (Т. Шевченко).

Г За селом знов шелестіли хліба **й** пахло полином (А. Головка).

12. Установіть відповідність (розділовий знак перед виділеним сполучником пропущено)

1 тире   А Нині можемо бути дужі **та** час сильніший за нас (М. Дочинець).

2 кома   Б Хай вітер знамена колише **й** співають в садах солов'ї (В. Сосюра).

3 крапка з комою   В Минулася буря **і** сонце засяяло (М. Рильський).

4 немає знака   Г Річка широка та глибока, а вода синя та чиста **і** котиться вона, виблискуючи та шумуючи (М. Вовчок).

Шкала оцінювання

Оцінювання тестових завдань з теми	Завдання	Кількість балів	Час
Типи складних речень за способом зв'язку їх частин. Складносурядні речення. Розділові знаки в складносурядних реченнях	1 - 2	0,5	15-20 хв.
	3 - 11	1	
	12	2	

Джерела: [1, с. 277-278; 2, с. 17-18; 3, с. 113-125; 4, с. 241-251; 5, с. 301-307; 7, с. 49-54]

**ТЕМА 2. ТИПИ СКЛАДНОПІРЯДНИХ РЕЧЕНЬ.
РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ
В СКЛАДНОПІРЯДНИХ РЕЧЕННЯХ**

Для повторення теоретичного матеріалу
скануйте QR-коди

Складнопірядним називають складне речення, частини якого не рівноправні за змістом і граматично й поєднані пірядним сполучником чи сполучним словом. Між частинами складнопірядного речення ставиться кома.

ТИПИ СКЛАДНОПІРЯДНИХ РЕЧЕНЬ

Тип пірядного речення	Питання	Сполучники чи сполучні слова
1. Означальне	який? яка? яке? які?	<i>що, щоб, мов, неначе, який, чий, котрий, як, куди</i>
2. З'ясувальне	хто? що? кого? чого?	<i>що, щоб, ніби, наче, хто, чий, де, куди, коли</i>
3. Обставинне: а) місця	де? куди? звідки?	<i>де, куди, звідки</i>
б) часу	коли? відколи? доки? як давно?	<i>коли, поки, доки, ледве, скоро, як</i>
в) способу дії, міри і ступеня	яким способом? наскільки? як? у якій мірі?	<i>як, мов, немов, наче, ніби, ніж</i>

г) мети	з якою метою? для чого? навіщо?	<i>щоб; для того, щоб; з тим, щоб</i>
д) причини	чому? через що? з якої причини?	<i>тому що, бо, від того що, через те що</i>
е) умови	за якої умови?	<i>якщо, коли, якби, як</i>
є) порівняльне	як? подібно до чого?	<i>як, ніби, наче, мов</i>
ж) допустове	незважаючи на що?	<i>незважаючи на те що, хоч, дарма що, зате, однак</i>
з) наслідкове	не мають питань (і який наслідок?)	<i>так що</i>
і) супровідне	не мають питань	<i>що, де, куди, звідки, коли, як, чому</i>

Варіант I

Виберіть одну правильну відповідь

1. З яких частин складається складнопідрядне речення?

- А рівноправних
- Б залежних
- В односкладних
- Г двоскладних

2. Вкажіть підрядні сполучники

- А що, щоб, мов, неначе
- Б і, й, та
- В зате, проте, однак
- Г або, чи, то...то, не то ... не то

3. Складнопідрядним є речення

- А Це було друге життя, і, мабуть, воно не давало йому розслабитись (Ю. Мушкетик).

- Б Ідеш, а воно і шелестить, і шарудить, і скрикує, і зігхає (Є. Гуцало).
- В Десь над головою м'яко грало останнє вечірнє проміння, і від його теплої легкої музики все завмирало, зачароване: трава, бур'ян та дерева (В. Шевчук).
- Г Я лиш інструмент, в якому плачуть сни мого народу (Л. Костенко).
- 4. Складнопірядним з означальною частиною є речення**
- А Вода хлюпотіла, розливалася через верх кількома живими цівками (В. Земляк).
- Б Співає день, співають клени, лопоче сонячна стріла (Б.-І. Антонич).
- В Діти, що виховуються криком, втрачають здатність відчувати найтонші відтінки почуттів інших людей (В. Сухомлинський).
- Г Люблю, коли напне весняний ранок понад тобою світлі небеса (К. Дрок).
- 5. Складнопірядним зі з'ясувальною частиною є речення**
- А Переляканий, розтривожений, я вискакую в затоплений місячною повинню двір (М. Стельмах).
- Б Вечірня зірка, далека невідома красуня, алмазно світить з неба на чабанське подвір'я (О. Гончар).
- В Мені завжди здавалося, що у Греції навіть статуї теплі (Л. Костенко).
- Г Ставлення до рідної мови має бути таким, як до рідної матері... (І. Огієнко).
- 6. Складнопірядним з обставинною частиною міри і ступеня є речення**
- А Волохатий лісовий джміль, неповороткий і вайлуватий, домовите гуде блакитними куполами чебрецю (Ю. Яновський).
- Б Що вподобав, на те й перетворився (Г. Сковорода).

В Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього (М. Рильський).

Г Колодязь перекосився і вгруз так, що зверху залишився тільки низенький зрубець, густо полатаний мохом (Г. Тютюнник).

7. Складнопірядним з обставинною частиною місця є речення

А Марную день на пошуки незримої німої суті в сутінках понять (Л. Костенко).

Б Ви чули, як плачуть тополі, гілки простягаючи голі? (М. Чернявський).

В Під голубими світлими грудочками землі чорніло старе химерне письмо, яким тепер не пишуть до людей (М. Стельмах).

Г Там, куди вони їдуть, не треба буде ніяких паспортів (О. Гончар).

8. Складнопірядним з обставинною частиною часу є речення

А Вересень перебрав собі ключі в серпня, буйно зеленів отавами на лугах, заплітав павутиння в повітрі (І. Цюпа).

Б Завітай навесні, коли синя фіалка в чисте небо погляне здивованим оком (М. Сингаївський).

В Біжить стежина в сад, у зарості малини, яка дозріла вже і запахом п'янить (Л. Талапай).

Г Зорі галактик із глибин всесвіту цілу ніч прислухаються, як зачіплянські коники цвірчать (О. Гончар).

9. Складнопірядним з обставинною порівняльною частиною є речення

А І вам згадуються садок, високий ганок, летючі зорі, тиха літня ніч (Л. Українка).

Б Обмерзлі кригою дерева дзвонили, неначе вони були скляні (І. Багрянний).

В Недаремно говорять, що люди – ніби дзеркало (І. Томан).

Г Епоха зробила його таким, як він є (О. Гончар).

10. Складнопідрядним з обставинною частиною умови є речення

А Бліде сонце, показавшись на мить, висипало з-за хмар на землю своє останнє багатство (М. Коцюбинський).

Б Видалося йому, що поступає помилково (І. Вільде).

В Людині треба, щоб її робота залишалася після неї самої жити (Ю. Яновський).

Г Коли в людини є народ, тоді вона уже людина (Л. Костенко).

11. Складнопідрядним з обставинною частиною причини є речення

А Ніколи не знаєш, що подарує берегові розхитаний і розскриплений пароплав (П. Загребельний).

Б Вечірнє сонце, дякую за всіх, Котрі нічим не осквернили душу (Л. Костенко).

В На цей раз скіфи одступили, бо ворогів було як мли (Л. Костенко).

Г Сірі султани пилюки, звихреної конем, осідали на скошеній стерні (Гр. Тютюнник).

12. Установіть відповідність

Запитання до
підрядної
частини

Речення

1 хто?

А Коли мене снігами замете, тоді вже часу матиму доволі (Л. Костенко).

2 коли?

Б Щасливий той, хто ще не вміє грати (Л. Костенко).

3 незважаючи на що?

В Хоч би була вона стара, сумна, змарніла, бідна, для сина вірного вона єдина, любя, рідна (Л. Українка).

4 з якою
метою?

Г Більш жодного звуку не донеслося, крім
повівання пахучого повітря в розквітлому гіллі
саду (М. Вовчок).

Д Я воскрес, щоб із вами жити під
шаленством весняних злив
(В. Симоненко).

Варіант II

Виберіть одну правильну відповідь

1. Вкажіть сурядні сполучники

- А коли, поки, доки
- Б зате, проте, однак
- В як, ніби, наче
- Г де, куди, звідки

2. Як пов'язані в складнопідрядному прості речення?

- А за допомогою сполучників підрядності
- Б без сполучників
- В за допомогою сполучників сурядності
- Г інтонаційно

3. Складнопідрядним є речення

- А Страх самоти створює натовп, а натовп навіює жах
(Є. Яценко).
- Б Щасливий той, хто ще не вміє грати (Л. Костенко).
- В А хтось уже знов вирушає в мандри, й земля йому з-під
коліс кровить... (О. Забужко).
- Г Був навіки вибитий із життя, але все-таки не хотів
здаватися (В. Шевчук).

4. Складнопідрядним з обставинною частиною мети є речення

- А Щасливий майстер, що з тяжкої брили прекрасну постать
висікає вміло (М. Рильський).

- Б Ставлення до рідної мови має бути таким, як до рідної матері... (І. Огієнко).
- В Мені без тебе так було погано не вчора й позавчора — все життя (Л. Костенко).
- Г Та довгий ще мені пройти судилось шлях, Щоб молодість догнати, заблукану в полях (М. Рильський).

5. Складнопідрядним з обставинною допустовою частиною є речення

- А Розумні і хитруваті були в цього діда очі, дарма що старий-престарий він був (О. Іваненко).
- Б Якби мені знову колишня сила, тоді б мене туга оця не гнітила (Леся Українка).
- В А вечір сіє звідусіль то перші шматки пісень, то жіноче цокотіння, то парубоцький перегук (М. Стельмах).
- Г Тоді смішно й печально стало Федору, і він знову роздивився навколо (В. Шевчук).

6. Складнопідрядним з обставинною наслідковою частиною є речення

- А Лапатий кленовий листок прощальний кружляє танок, немов одчайдушний козак танцює веселий гопак (В. Сторожук).
- Б Промовець говорив неголосно, так що на задніх лавах не все чули (В. Земляк).
- В Так яблуками пахне у хатині, як пахнуть хати тільки восени (М. Бажан).
- Г Тут, у відкритім південнім степу, збиралася восени сила-силенна птахів (О. Гончар).

7. Складнопідрядним з означальною частиною є речення

- А Сивина блищить у чорному чубі, наче озимина взялась інеєм на осінньому полі (Є. Гуцало).
- Б Місяць, підводячись вгору, пірнає в загустілу хмару, так що видніється лише срібний край (М. Стельмах).
- В Сонце давно вже сіло в рожевий туман, який ще довго

стояв на обрії, поволі згасаючи і розвіюючись (Г. Тютюнник).

Г На тлі блакитного неба, обмитого нічним дощем, вирізьблюється кожна брунька, кожна пелюстка (В. Бабляк).

8. Складнопірядним зі з'ясувальною частиною є речення

А Людина, не позначена любов'ю, не може звести серце для добра (В. Коротич).

Б Сьогодні я такий веселий, що молодіти хочу знов (В. Сосюра).

В І пам'ятай, що легко над усім буває сплутать щирість і підступність (Л. Забашта).

Г Завтра батько побалакають з дядьком Мартином, а через два тижні Марися буде моя жінка! (І. Карпенко-Карий).

9. Складнопірядним з обставинною частиною способу дії є речення

А Небо мінилося то жовтогарячими, то густо-червоними, то просинюватими барвами (Гр. Тютюнник).

Б Я хочу жити так, щоб серце билось в такт з гарячим серцем рідного народу (В. Кузьменко).

В Не скрізь повинен брати гору практицизм, особливо той, що висотує з нас душевність (М. Стельмах).

Г Хто щастя взяв у лютій боротьбі, той зможе захистить його в бою (А. Малишко).

10. Складнопірядним з супровідною обставинною частиною є речення

А Вони стояли обнявшись, чого раніше не дозволили б собі на людях (О. Гончар).

Б Вечір був м'який, теплий, густо настояний на степових пахощах (О. Гончар).

В А тепер у серці щось тремтить і грає, як тремтить на сонці гілка золота (М. Рильський).

Г Йшли, аж поки сонце не стало в зеніті (О. Кучерук).

11. Складнопірядним з обставинною частиною часу є речення

А Які були ми, брате, невидючі, коли скотилась мамина сльоза (Н. Кашук).

Б Погода стояла тепла і сонячна, так що шибки на вікнах аж миготіли (Г. Тютюнник).

В З самого ранку, виплутавшись із тендітних тенет туману, вигулькувало сонце (О. Гончар).

Г Не беріть із зеленого лугу верби ні на жовті піски, ні на скелі, бо зав'яне вона від жалю і журби по зеленому лузі в пустелі (О. Олесь).

12. Установіть відповідність

Запитання
до пірядної
частини

Речення

1 який?	А Щоб прийшло на землю сподіване щастя, треба великої праці (М. Коцюбинський).
2 якою мірою?	Б У нього промайнуло в голові і дитинство, і дитячі роки на шаланді, і нічні влови, і неосяжний простір моря (Ю. Яновський).
3 коли?	В Все таке велике, що аж наче і сам підростаєш (О. Гончар).
4 навіщо?	Г Я покажу вам сад, де на колінах яблуні спить вітер (М. Вінграновський). Д Світло бачиться тоді, коли світло в очах є (Г. Сковорода).

Шкала оцінювання

Оцінювання тестових завдань з теми	Завдання	Кількість балів	Час
Типи складнопідрядних речень. Розділові знаки в складнопідрядних реченнях	1 - 2	0,5	15-20 хв.
	3 - 11	1	
	12	2	

Джерела: [1, с.284-286; 2, с. 18-28; 3, с.126-176; 4, с.252-258; 5, с.308-317; 7, с. 55-75]

**ТЕМА 3. БЕЗСПОЛУЧНИКОВІ СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ.
РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ
В БЕЗСПОЛУЧНИКОВИХ РЕЧЕННЯХ**

*Для повторення теоретичного матеріалу
скануйте QR-код*

Безсполучниковим називають речення, частини якого пов'язані без сполучників чи сполучних слів, а лише інтонаційно.

**РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ
В БЕЗСПОЛУЧНИКОВИХ РЕЧЕННЯХ**

Розділовий знак	Правило
Кому ставимо, якщо	частини виражають одночасність, сумісність або послідовність подій чи явищ і тісно пов'язані за змістом.
Двокрапку ставимо, якщо	а) друга частина виражає причину того, про що говориться в першій (до неї можна поставити питання чому?) [ ]: [причина] ; б) друга частина доповнює або розкриває зміст першої, конкретизує її (між частинами можна вставити а саме) [ ]: [конкретизація] .

Тире ставимо, якщо	<p>а) перша частина вказує на час або умову того, про що говориться в другій (перед нею можна поставити сполучники якщо, коли) [час / умова] – [ ];</p> <p>б) друга частина виражає наслідок або висновок з того, про що говориться в першій (можна поставити питання який наслідок? і що це означає?) [ ] – [наслідок / висновок];</p> <p>в) зміст обох частин порівнюється або протиставляється (можна поставити наче, а) [ ] – [порівняння/протиставлення].</p>
Крапку з комою ставимо, якщо	частини не тісно пов'язані за змістом і мають усередині свої розділові знаки.

Варіант I

Виберіть одну правильну відповідь

1. Безсполучниковим називається речення

- А в якому частини пов'язані сполучниками сурядності
- Б в якому частини підпорядковані одна одній
- В в якому частини пов'язані сполучниками підрядності
- Г в якому частини пов'язані лише інтонаційно

2. У безсполучниковому складному реченні ставиться двокрапка, якщо друга частина виражає

- А причину
- Б одночасність
- В сумісність
- Г час

3. У наведеному безсполучниковому реченні

Йде на дівочий поклик заворожена весна, побожно хреститься барвінком, молиться калиновим цвітом, причащається медом; гудуть бджоли, пахне вітер свіжим калачем, світ стає добрим і сумирним (І. Романичук).

- А дві частини
- Б три частини
- В чотири частини
- Г одна частина

4. Наведене речення відповідає схемі (розділові знаки пропущено)

Вкусиш гіркого (...) узнаєш ціну солодкого (Народна творчість).

- А [ ] – [ ].
- Б [ ] : [ ].
- В [ ] ; [ ].
- Г [ ], [ ].

5. Наведене речення відповідає схемі (розділові знаки пропущено)

І, можливо, тільки в цю мить хлопці зрозуміли (...) шторм – це небезпечно (В. Кобець).

- А [ ] – [ ].
- Б [ ] : [ ].
- В [ ] ; [ ].
- Г [ ], [ ].

6. Складним безсполучниковим є речення

- А Переляканий, розтривожений, я вискакую в затоплений місячною повинню двір (М. Стельмах).
- Б Якщо ви хочете, щоб ваші діти були вдячними, вчіть їх цьому (Д. Карнегі).
- В Земля спивала вогкість грозову, розвиті кучерявилися луки (О. Ольжич).
- Г Намалюй мені ніч, коли падають зорі (М. Петренко).

7. Складним безсполучниковим є речення

- А Доки у серці зернина вогню не погасне, Доти людина воістину в душі живе (Б. Олійник).
- Б Темна ніч, напоєна степовими пахощами, пропливає над Асканією (О. Гончар).
- В Обернувся я до хати — нема в мене хати (Т. Шевченко).
- Г Чи ти мій сон, чи ти моя уява, чи просто чорна магія чола...(Л. Костенко).

8. Тире треба поставити між частинами безсполучникового складного речення в рядку (розділові знаки пропущено)

- А Шуру Ясногорську, згідно з її бажанням (–) призначили командиром санітарного взводу в третій батальйон (О. Гончар).
- Б Гілля яблунь по садках уже голе-голісіньке (–) та подекуди, на пізніх сортах, іще біліють та рожевіють плоди (Є. Гуцало).
- В Ішли межі стін, грубо зложених з сірого каменю (–) вишитих блідими перами папороті (М. Коцюбинський).
- Г Мудрості не вивчити чужої (–) треба помилитися самим (Є. Плужник).

9. Двокрапку треба поставити між частинами безсполучникового складного речення в рядку (розділові знаки пропущено)

- А В парку є одна стежина (:) де ходила ти (І. Франко).
- Б Знаю одно (:) не каюся я, не плачу, ні зітхань не маю, ні злоби (О. Теліга).
- В А тут, не тобі кажучи, ростуть дочки так швидко (:) як на дріжджах (І. Нечуй-Левицький).
- Г Схід уже червонів малиново (:) але навколо ще стояла пільма (Ю. Збанацький).

10. Крапку з комою треба поставити між частинами безсполучникового складного речення в рядку (розділові знаки пропущено)

- А Розлягався брязкіт на станції, мигтіли і перебігали огні (;) свистки і сюрчки прорізали чорний простір (;) зрештою, хлопець насмілювався покинути схованку і покрадьки відійти на перон (В. Барвінський).
- Б Пан гуляв у себе в замку (;) у ярмі стогнали люди (Л. Українка).
- В Біда так тяжко пише мною (;) так тяжко мною пише біль (В. Стус).
- Г Журавлі бринять дзвінкоголосі (;) їх кличе даль прозоро-вітрова (А. Малишко).

11. Кому треба поставити між частинами безсполучникового складного речення в рядку (розділові знаки пропущено)

- А Сватай ту, яку сам хочеш (,) а не ту, яка за тебе йде (Народна творчість)
- Б Страшні слова (,) коли вони мовчать (,) коли вони зненацька причаїлись... (Л. Костенко).
- В Люблю народ (,) якого силу ніхто не зломить (П. Воронько).
- Г Ти давно вже дружина другого (,) я відомий вкраїнський поет (В. Сосюра).

12. Установіть відповідність

Розділовий
знак

Речення

1 тире	А Раніше встанеш / більше діла зробиш (Народна творчість).
2 двокрапка	Б Сказано ж / солдатом не родишся, а робишся (О. Гончар).
3 кома	В Ніч прозора, безшумна, тепла / ніби оксамитом огортає людину м'яке степове повітря (О. Гончар).

- 4 крапка з комою
- Г Коли він торкався смичком до струн скрипки, все на світі зникало / і залишалася тільки музика (В. Собко).
- Д Засвітилась на сході ранкова зоря / озвався світанок пташиним співом (Ю. Збанацький).

Варіант II

Виберіть одну правильну відповідь

1. Безсполучникові складні речення відрізняються від сполучникових складносурядних і складнопідрядних тим, що

- А в них частини пов'язані сполучниками сурядності
- Б в них частини рівноправні
- В в них частини пов'язані сполучниками підрядності
- Г в них частини пов'язані лише інтонаційно

2. У безсполучниковому складному реченні ставиться тире, якщо перша частина виражає

- А причину
- Б одночасність
- В сумісність
- Г час

3. У наведеному безсполучниковому реченні

Ранками зустрів Тарас схід сонця на ниві, перші промені сонця вітали його, поволі народжуючи тепло, кожна білинка наповнювалася ним, вбираючи живлючі соки, переливала їх у прикрасу землі (І. Пільгук).

- А дві частини
- Б три частини
- В чотири частини
- Г одна частина

4. Наведене речення відповідає схемі (розділові знаки пропущено)

З золота зіткане сяєво лється ліс в нім купається листя

сміється (М. Рильський).

А [ ] – [ ], [ ].

Б [ ] : [ ].

В [ ], [ ], [ ].

Г [ ], [ ].

5. Наведене речення відповідає схемі (розділові знаки пропущено)

Очі розпечені магму ллють губи тремтять потворно сліпа та безсила лють прийшла і взяла за горло (В. Симоненко).

А [ ], [ ] – [ ].

Б [ ] : [ ].

В [ ]; [ ]; [ ].

Г [ ], [ ].

6. Складним безсполучниковим є речення

А Ще сонечко не зараз мало сходити, а вже ловецьке товариство вирушило з табору (І. Франко).

Б І не було алей на променад, ні вишуканих вин, ні пундиків, ні печив (Л. Костенко).

В За річкою, з-за далеких синіючих горбів, червоним велетенським м'ячем викочувалося сонце (В. Козаченко).

Г Йому від цього не робилося журно: він пильно слухав солов'я (М. Стельмах).

7. Складним безсполучниковим є речення

А Сонце обливало землю рожевим цвітом і ніжно цілувало тисячами своїх гарячих іскорок (П. Мирний).

Б Горіли хроніки, храми і святі книги, а слово вийшло з вогню, як заповіт (Б. Харчук).

В Ні їється, ні п'ється, ні серце не б'ється (Т. Шевченко).

Г Шумить Дніпро, чорніють кручі, в граніт холодний б'є прибій (В. Сосюра).

8. Тире треба поставити між частинами безсполучникового складного речення в рядку (розділові знаки пропущено)

А Марную день на пошуки незримої німої суті (–) в сутінках

понять (Л. Костенко).

Б Мене ліси здоров'ям напували (–) коли бродив у їхній гущині (В. Симоненко).

В Чимало літ перевернулось, води чимало утекло (–) і в хутір лихо завершило... (Т. Шевченко).

Г Защебетав соловейко (–) пішла луна гаєм (Т. Шевченко).

9. Двокрапку треба поставити між частинами безполучникового складного речення в рядку (розділові знаки пропущено)

А Мерехтять у тумані огні (:) впали роси на заспані трави (В. Симоненко).

Б Небо було синіше од моря (:) море було синіше од неба (М. Коцюбинський).

В Саду нашого не можна впізнати (:) густим роєм білого цвіту обліпило кожную гілочку, наче снігом (М. Івченко).

Г Мені здавалося (:) що я знайшов себе як письменник (М. Грушевський).

10. Кому треба поставити між частинами безполучникового складного речення в рядку (розділові знаки пропущено)

А Мир буде (,) війна руйнує (Народна творчість).

Б Вся природа радіє сонцю (,) сміються поля, дзвенять в повітрі бджоли (Ю. Збанацький)

В Недалеко перед вами (,) стоїть валка у вісім возів (П. Мирний).

Г Тихесенько вітер віє (,) степи, лани мріють (,) між ярами над ставами верби зеленіють (Т. Шевченко).

11. Крапку з комою треба поставити між частинами безполучникового складного речення в рядку (розділові знаки пропущено)

А Не називайте мрійника пустим (:) в нім, може, іскра Прометея тліє (П. Карманський).

Б Не треба заздрити Шекспіру (:) він жив у дуже темний час

(Л. Костенко).

В З неба, як розтоплене золото, ллється на землю блискучий світ сонця (;) на ланах грає сонячна хвиля (;) під хвилею співає хліборобська доля (П. Мирний).

Г У щире серце щире слово (;) знаходить шлях обов'язково (І. Гончаренко).

12. Установіть відповідність

Розділовий
знак

Речення

- 1 тире А Засвітилась на сході ранкова зоря / озвався світанок пташиним співом (Ю. Збанацький).
- 2 двокрапка Б Люби батька, якщо він справедливий / якщо ні – терпи (Народна творчість).
- 3 кома В Умови однакові / результати різні (З журналу).
- 4 крапка з комою Г Мати вірила / земля усе знає (М. Стельмах).
- Д Часом у блакитній вишині пропливала біла хмара / або пролітала пташина (А. Шиян).

Шкала оцінювання

Оцінювання тестових завдань з теми	Завдання	Кількість балів	Час
Безсполучникові складні речення. Розділові знаки в безсполучникових реченнях	1 - 2	0,5	15-20 хв.
	3 - 11	1	
	12	2	

Джерела: [1, с.297; 2, с. 29-32; 3, с.177-187; 4, с.259-261; 5, с.318-321; 7, с.75-81]

ТЕМА 4. СКЛАДНІ РЕЧЕННЯ З РІЗНИМИ ВИДАМИ ЗВ'ЯЗКУ

*Для повторення теоретичного матеріалу
скануйте QR-коди*

Частини складного речення можуть поєднуватися різними видами зв'язку: безсполучниковим і сполучниковим; сурядним і підрядним; можливі й інші комбінації. Такі конструкції називають реченнями з різними видами зв'язку.

Варіант I

Виберіть одну правильну відповідь

1. Якщо у безсполучниковому реченні друга частина виражає наслідок або висновок з того, про що говориться в першій, то ставиться

- А тире
- Б двокрапка
- В кома
- Г крапка з комою

2. Поданій схемі відповідає речення

[ ], (що), (який).

- А складнопідрядне із кількома підрядними
- Б складносурядне
- В складне речення з різними видами зв'язку
- Г складне безсполучникове

3. Поданій схемі відповідає речення

[   ] : [   ], (немов   ).

- А складнопідрядне із кількома підрядними
- Б складне речення із безсполучниковим і підрядним зв'язком
- В складне речення з сурядним і підрядним зв'язком
- Г складне безсполучникове

4. Якщо обидві частини складносурядного речення зі сполучниками *і(й)*, *та(і)*, або (*чи*) мають спільне слово або спільну частину, то

- А кома не ставиться
- Б ставиться кома
- В ставиться тире
- Г ставиться крапка з комою

5. Тип поданого речення

Хочу крикнути в далеч безкраю і когось на допомогу кликати, бо душа моя сьогодні грає і рушає на шляхи великі (О. Теліга)

- А складнопідрядне
- Б складне речення із сурядним і підрядним зв'язком
- В складне речення із безсполучниковим і підрядним зв'язком
- Г складне безсполучникове

6. Тип поданого речення

Весна таки поставила на своєму: відкрили холодні північні вітри, припинились ранкові заморозки, настало тепло (Ю. Збанацький).

- А складнопідрядне
- Б складне речення із безсполучниковим і підрядним зв'язком
- В складне речення з сурядним і підрядним зв'язком
- Г складне безсполучникове

7. Підкреслено підрядну частину в реченні

- А Приснилося, що я вернувся додому (О. Олесь).
- Б Де той Мойсей, що виведе з боліт? (Л. Костенко).
- В Щоб наші людські клопоти збагнути, то треба справді вирости не в лісі (Л. Українка).
- Г Старе те, що давно було новим (О. Довженко).

8. Тип поданого речення

Той, хто любить паростки кленові, хто діброви молоді ростить, сам достойн людської любові, бо живе й працює для століть (М. Рильський).

- А складнопідрядне
- Б складне речення із сурядним і підрядним зв'язком
- В складне речення з безсполучниковим і підрядним зв'язком
- Г складне безсполучникове

9. На місці скісної риски слід поставити

Коли почую твій співучий голос і легкий сміх навколо забринить, мені здається / серед поля колос гойдається і пташка десь дзвенить (П. Филипович).

- А кому
- Б крапку з комою
- В тире
- Г двокрапку

10. У поданому реченні

Можливо, та сосна ввійшла в моє життя й поселилась в якихось там клітинах мозку тому, що саме з її вершини я вперше в житті заглянув у свою долю, побачив ту велич і красу, яка стала у моєму житті вирішальною (Ю. Збанацький).

- А дві частини
- Б три частини
- В чотири частини
- Г п'ять частини

11. Установіть відповідність

Вид речення	Речення
1 складносурядне	А А тепер у серці щось тремтить і грає, як тремтить на сонці гілка золота (М Рильський).
2 складнопідрядне	Б То заблищить самотня зірка, то срібним сяйвом вкриються контури сизуватої хмари (А. Шиян).
3 просте ускладнене	В Мусим добре знати: крім весни і літа, є ще в нашій серці осінь і зима (М Ткач).
4 безсполучникове	Г Там все було важке: і свинцева дніпровська вода, і хмари низькі в надвечір'ї (О. Гончар). Д Хуторок, що стоїть над озером праворуч, потроху танув у просторах, і можна було чекати, що за якісь півгодини він зовсім зникне з очей (М. Хвильовий).

12. Вкажіть правильне обґрунтування вживання розділових знаків (цифра позначає попередній розділовий знак)

Він пішов на вулицю, (1) глибоко відітхнув розігрітим, (2) але хоч трохи свіжішим повітрям і, (3) не зупиняючися, (4) йшов наперед, (5) щоб тільки вийти з-посеред тої купи людей, (6) у котрій всі звертали на нього очі, (7) всі шептали про нього (І. Франко).

1, 2	А при вставному слові
3, 4	Б при відокремленій обставині
5, 6	В перед підрядною частиною речення
7	Г при однорідних членах речення
	Д між частинами, з'єднаними безсполучниковим зв'язком

Варіант II

Виберіть одну правильну відповідь

1. Якщо у безполучниковому реченні друга частина виражає виражає причину того, про що говориться в першій, то ставиться

- А тире
- Б двокрапка
- В кома
- Г крапка з комою

2. Поданій схемі відповідає речення

[   ], (де   ), (яка   ).

- А складнопідрядне із кількома підрядними
- Б складносурядне
- В складне речення з різними видами зв'язку
- Г складне безполучникове

3. Поданій схемі відповідає речення

[   ], і [   ], (що   ).

- А складнопідрядне із кількома підрядними
- Б складне речення із безполучниковим і підрядним зв'язком
- В складне речення з сурядним і підрядним зв'язком
- Г складне безполучникове речення

4. Між двома частинами складнопідрядного речення

- А кома не ставиться
- Б ставиться кома
- В ставиться тире
- Г ставиться крапка з комою

5. Тип поданого речення

Коли кризь розпач випнутья надії і загудуть на вітрі степовім, я тоді твоїм ім'ям радію і сумую іменем твоїм (В. Симоненко).

- А складнопідрядне

- Б складне речення із сурядним і підрядним зв'язком
- В складне речення з безсполучниковим і підрядним зв'язком
- Г складне безсполучникове

6. Тип поданого речення

Буває так, що дні довго і одноманітно котяться через усе життя, як горошини по рівному жолобу (В. Собко).

- А складнопідрядне з кількома підрядними
- Б складне речення з сурядним і підрядним зв'язком
- В складне речення з безсполучниковим і підрядним зв'язком
- Г складносурядне

7. Підкреслено підрядну частину в реченні

- А Зацвіла в долині червона калина, наче засміялась дівчина-дитина (Т. Шевченко).
- Б А згодом я переконався, що дід казав правду (Г. Тютюнник).
- В Прозрінь не бійся, бо вони як ліки (Л. Костенко).
- Г Навіть чути, як пливе в далечінь невтомна земля (М. Стельмах).

8. Тип поданого речення

Чудний народ — художники й поети, усе їм сниться те, чого нема (Л. Костенко).

- А складнопідрядне з кількома підрядними
- Б складне речення з сурядним і підрядним зв'язком
- В складне речення з безсполучниковим і підрядним зв'язком
- Г складносурядне

9. На місці скісної риски слід поставити

Всі одразу помітили, що літо вже минуло / що вже настала осінь з нескінченними мряками, розбитими дорогами, холодними вітрами (О. Гончар).

- А кому
- Б крапку з комою
- В тире
- Г двокрапку

10. У поданому реченні

Далі туман зсовується ліворуч і сивим дідом бреде на долину до ставу, а вечір скрадається на хутір, щоб почути, як, заблукавши у вишняку та гречках, затихають самотня хата і вулики (М. Стельмах).

- А дві частини
- Б три частини
- В чотири частини
- Г п'ять частини

11. Установіть відповідність

Вид речення

Речення

1 складносурядне	А До правди тяжко ми доходим, неправда прийметься за мить (Д. Павличко).
2 складнопідрядне	Б Серпик місяця набрав ясності, й зорі побільшали та опустилися нижче (Гр. Тютюнник).
3 просте ускладнене	В Хоч кутий сріблом повіз був тяжкий, шестеро білих волів тягли його дружно й уперто, погоничів було дібрано вміло й передбачливо, та все ж і вони неминуче мали стомитися від далекої дороги (П. Загребельний).
4 речення з різними видами зв'язку	Г Серед загального сіро-зеленого кольору землі і полів радісно веселили око яскраво-червоні сині й жовті фарби (Ю. Смолич). Д Але зятя собі, що колись можуть настати і такі часи, коли нашої мови не буде пам'ятати навіть найменший соловейко (І. Малкович)

12. Вкажіть правильне обґрунтування вживання розділових знаків (цифра позначає попередній розділовий знак)

Та, (1) може, (2) слід було починати не з вікна, а з їхньої чоловічої самотності, (3) яка зитовхнула їх чотирьох, (4) звела їх з гір униз, (5) а вже тільки тоді вони побачили це вікно і взяли столик коло нього, (6) і той столик став їхнім постійним місцем для щоденних посиденьок від п'ятої до сьомої вечора (П. Загребельний).

Розділовий

Речення

знак

1, 2

А при відокремленій обставині

3

Б перед сурядною частиною складного речення

4

В перед підрядною частиною складного речення

5, 6

Г при однорідних членах речення

Д при вставному слові

Шкала оцінювання

Оцінювання тестових завдань з теми	Завдання	Кількість балів	Час
Складні речення з різними видами зв'язку	1 - 4	0,5	15-20 хв.
	3-10	1	
	11-12	2	

Джерела: [2, с. 33; 3, с. 188-202; 4, с.261-262; 5, с. 322-323; 7, с. 81-88]

ТЕМА 5. ПРЯМА МОВА

Для повторення теоретичного матеріалу

скануйте QR-код

Прямою мовою називають чуже мовлення, передане дослівно, з повним збереженням змісту, форми й інтонації.

Непряма мова – це чуже мовлення, що передається не дослівно, а зі збереженням лише основного змісту висловлювання.

РОЗДІЛОВІ ЗНАКИ ПРИ ПРЯМІЙ МОВІ

Правила	Схема
1. Після слів автора.	A: «П!?!...» A: «П».
2. Перед словами автора.	«П!?!...» – а. «П», – а.
3. Пряма мова розірвана словами автора.	«П, – а, – п...» «П, – а. – П». «П!?!... – а. – П». «П, – а: – П». (і сказав, і додав)
4. Пряма мова усередині авторських слів.	A: «П», – а. A: «П!?!...» – а.

Варіант I

Виберіть одну правильну відповідь

1. Чуже мовлення, передане дослівно, з повним збереженням змісту, форми й інтонації – це

- А непряма мова
- Б складнопідрядне речення
- В пряма мова
- Г слова автора

2. Якщо слова автора стоять перед прямою мовою, то після них ставиться

- А тире
- Б кома
- В двокрапка
- Г крапка

3. Правильно оформлено пряму мову в реченні

- А І ще подумав: "Яке вона має право отак вриватися в мое життя, все ставити шкереберть, ламати всі мої плани?"» (П. Загребельний).
- Б І ще подумав: "яке вона має право отак вриватися в мое життя, все ставити шкереберть, ламати всі мої плани?"» (П. Загребельний).
- В І ще подумав, "Яке вона має право отак вриватися в мое життя, все ставити шкереберть, ламати всі мої плани?"» (П. Загребельний).
- Г І ще подумав, – "Яке вона має право отак вриватися в мое життя, все ставити шкереберть, ламати всі мої плани?"» (П. Загребельний).

4. Реченню відповідає схема

«Поїду, — подумав Отава, — завтра ж уранці поїду до Києва. Два дні — це ніщо. Ліпше втратити два дні, аніж...»
(П. Загребельний).

- А «П, – а, – п...»
- Б «П, – а, – П...»
- В «П, – а, – П – п...»
- Г «П, – а. – П...»

5. Реченню відповідає схема

І два слова, мов муха об шибку, билися йому в голові:

«Славнозвісний, горезвісний...» (П. Загребельний).

- А «П», – а.
- Б «П», – А.
- В А: «П...»
- Г А, – «п...»

6. Речення з прямою мовою та словами автора записане в рядку (розділові знаки пропущено)

- А А йдїть, дїточкї, полуднуватї та й батїкка клїчте крикнула Кайдашиха тонким голосом (І. Нечуй-Левицький).
- Б Коли Леся вийшла, Сергїєві, незважаючи на веселий вечїр, стало журно (В. Козаченко).
- В Микито, знов мою правду ти позабув і судиш про князїв (І. Кочерга).
- Г Полювання, як ви потїм побачите, потребує чимало часу (О. Вишня).

7. У поданому реченнї (розділові знаки пропущено) слова автора

Клопїт маю, Василю, довірливо каже Мирослав Яремович розгубленому студентовї Підводять мене земляки (Ю. Коваль).

- А стоять перед прямою мовою
- Б розривають пряму мову
- В стоять пїсля прямої мови
- Г обрамлюють пряму мову

8. Пряму мову правильно передано непрямою мовою в рядку
«Нїчого, Антоне Герасимовичу, духом не падайте, — сказав Комишанець, — все ж таки за вами друге мїсце! Срібло!» (О. Гончар)

- А Комишанець сказав, що все ж таки за вами друге мїсце! Срібло!
- Б Комишанець сказав, щоб Антон Герасимович не падав духом, бо все ж таки за вами друге мїсце, срібло.
- В Комишанець сказав, щоб Антон Герасимович не падав духом, бо все ж таки за ним друге мїсце, срібло.

Г Комишанець сказав, що у Антона Герасимовича все ж таки друге місце, срібло.

9. Пряму мову правильно передано непрямою мовою в рядку «Коли ти неспроможний прочитати те, що маєш, достатньо мати – скільки прочитаєш,» – радить Сенека на схилі літ.

А Сенека на схилі літ каже мати, скільки прочитаєш, коли ти неспроможний прочитати те, що маєш.

Б Сенека на схилі літ радить мати, скільки прочитаєш, коли він неспроможний прочитати те, що маєш.

В Сенека на схилі літ радить мати, скільки прочитаєш, коли ти неспроможний прочитати те, що маєш.

Г Сенека на схилі літ радить мати, скільки достатньо прочитаєш, коли ти неспроможний прочитати те, що маєш.

10. Правильно оформлено пряму мову в реченні

А «Слухайте! раптом зупинилась панна. — Як мене вб'ють, а ви зостанетесь живі, напишіть по такій адресі...» (В. Винниченко).

Б «Слухайте! — раптом зупинилась панна.» Як мене вб'ють, а ви зостанетесь живі, напишіть по такій адресі... (В. Винниченко).

В «Слухайте! — раптом зупинилась панна, — Як мене вб'ють, а ви зостанетесь живі, напишіть по такій адресі...» (В. Винниченко).

Г «Слухайте! — раптом зупинилась панна. — Як мене вб'ють, а ви зостанетесь живі, напишіть по такій адресі...» (В. Винниченко).

11. Правильно оформлено пряму мову в реченні

А А він сміється, було, та заспокоює: "Я вам, мамо, ведмедя живого на мотузку приведу..."(І. Багрянний).

Б А він сміється, було, та заспокоює – "Я вам, мамо, ведмедя живого на мотузку приведу..."(І. Багрянний).

В А він сміється, було, та заспокоює: "я вам, мамо, ведмедя

живого на мотузку приведу..."(І. Багрянний).

Г «А він сміється, було, та заспокоює: Я вам, мамо, ведмедя живого на мотузку приведу..."(І. Багрянний).

12. Установіть відповідність між розділовим знаком та його місцем у реченні

1 Поп'ягнуємо трохи 2 — пояснив Григорієві. 3 Не знаєш, що то таке? То наші стрілецькі вправи»4

1	А кома
2	Б тире
3	В лапки
4	Г двокрапка
	Д крапка

Варіант II

Виберіть одну правильну відповідь

1. Чуже мовлення, передане не дослівно, а зі збереженням лише основного змісту висловлювання

- А непряма мова
- Б складнопідрядне речення
- В пряма мова
- Г слова автора

2. Якщо пряма мова стоїть перед словами автора, то після неї ставиться

- А тире
- Б кома, тире
- В двокрапка, тире
- Г крапка

3. Правильно оформлено пряму мову в реченні

- А «А чи не пора вже обідати?» почувось з другої половини хати (І. Багрянний).
- Б «А чи не пора вже обідати?», — почувось з другої половини хати (І. Багрянний).

В «А чи не пора вже обідати?» — почулось з другої половини хати (І. Багрянний).

Г «А чи не пора вже обідати?»: почулось з другої половини хати (І. Багрянний).

4. Реченню відповідає схема

«Ти щось хотів ще питати. Питай. Бо піду... — роздумала враз. І додала строго: — Ти вже їсти хочеш?» (І. Багрянний).

А «П... – а: – п?»

Б «П... – а, – П.»

В «П... – а: – П?»

Г «П... – а. – П?»

4. Реченню відповідає схема

«Ну, будемо виглядати», — промовила з доброю усмішкою (І. Багрянний).

А «П», – а.

Б «П», – А.

В А: «П...»

Г «П, – а, – п».

6. Речення з прямою мовою та словами автора записане в рядку (розділові знаки пропущено)

А Гей, вдарте в струни, кобзарі, натхніть серця піснями (П. Тичина).

Б Ви, громадяночко, може, проковтнули язика? (М. Стельмах).

В Гірке, Тарасе, твоє панування, краще б до людей ішов у найми (С. Васильченко).

Г Роби добро мені казала мати і чисту совість не віддай за шмати! (Д. Павличко).

7. У поданому реченні (розділові знаки пропущено) слова автора

Ведмеді полохати? посміхнувся Грицько, лежачи хрестом. Стривай-но! Ходім, Грицьку, й ми по рябки! (І. Багрянний).

А стоять перед прямою мовою

- Б розривають пряму мову
- В стоять після прямої мови
- Г обрамлюють пряму мову

8. Пряму мову правильно передано непрямою в рядку

Григір Тютюнник писав: «Якщо тебе ніколи не охоплювало бажання обійняти всю землю, приласкати бродячого собаку, підняти з землі зірваний листок і цілувати його — значить, ти ще не любив».

- А Григір Тютюнник писав, що ти ще не любив, якщо тебе ніколи не охоплювало бажання обійняти всю землю, приласкати бродячого собаку, підняти з землі зірваний листок і цілувати його.
- Б Григір Тютюнник писав, що, якщо його ніколи не охоплювало бажання обійняти всю землю, приласкати бродячого собаку, підняти з землі зірваний листок і цілувати його, — значить, ти ще не любив.
- В Григір Тютюнник писав, що, якщо тебе ніколи не охоплювало бажання обійняти всю землю, приласкати бродячого собаку, підняти з землі зірваний листок і цілувати його, — значить, він ще не любив.
- Г Григір Тютюнник писав, що, значить, ти ще не любив, якщо його ніколи не охоплювало бажання обійняти всю землю, приласкати бродячого собаку, підняти з землі зірваний листок і цілувати його.

9. Пряму мову правильно передано непрямою в рядку

Ліна Костенко сказала: «Ми повинні бути свідомі того, що мовна проблема для нас актуальна і на початку ХХІ століття, і якщо ми не схаменемося, то матимемо дуже невтішну перспективу».

- А Ліна Костенко сказала, що вони повинні бути свідомі того, що мовна проблема для них актуальна і на початку ХХІ століття, і якщо вони не схаменуться, то матимуть дуже невтішну перспективу».

- Б Ліна Костенко сказала, що ми повинні бути свідомі того, що мовна проблема для нас актуальна і на початку ХХІ століття, і якщо ми не схаменемося, то матимемо дуже невтішну перспективу».
- В Ліна Костенко сказала, що ми повинні бути свідомі того, що мовна проблема для нас актуальна і на початку ХХІ століття, і якщо хтось не схаменеться, то матиме дуже невтішну перспективу».
- Г Ліна Костенко сказала, що всі повинні бути свідомі того, що мовна проблема для всіх актуальна і на початку ХХІ століття, і якщо всі не схаменуться, то матимуть дуже невтішну перспективу».

10. Правильно оформлено пряму мову в реченні

- А Григорій слухав з великою увагою, а як стара примовкла, спитав: «Так ви пливли кругом світу?» (І. Багряний).
- Б Григорій слухав з великою увагою, а як стара примовкла, спитав – «Так ви пливли кругом світу?» (І. Багряний).
- В Григорій слухав з великою увагою, а як стара примовкла, спитав, – «Так ви пливли кругом світу?» (І. Багряний).
- Г Григорій слухав з великою увагою, а як стара примовкла, спитав: «так ви пливли кругом світу?» (І. Багряний).

11. Правильно оформлено пряму мову в реченні

- А «Їдуть, мамо! Їдуть», раптом заалармувала Наталка дзвінко й радісно (І. Багряний).
- Б «Їдуть, мамо! Їдуть», — раптом заалармувала Наталка дзвінко й радісно (І. Багряний).
- В «Їдуть, мамо! Їдуть», — Раптом заалармувала Наталка дзвінко й радісно (І. Багряний).
- Г «Їдуть, мамо! Їдуть»: раптом заалармувала Наталка дзвінко й радісно (І. Багряний).

12. Установіть відповідність між розділовим знаком та його місцем у реченні

1 От бач2 — ніби згадав дід щось, лежачи на в'юках та дивлячись угору. 3 Вас два Грицьки, і нам треба якось вас так звати, щоб не плутати... Таке хоч нумеруй. Як би ж зробити4»

- 1 А кома
- 2 Б тире
- 3 В лапки
- 4 Г двокрапка
- Д знак запитання

Шкала оцінювання

Оцінювання тестових завдань з теми	Завдання	Кількість балів	Час
Пряма мова	1 - 2	0,5	15-20 хв.
	3 - 11	1	
	12	2	

Джерела: [1, с. 304; 3, с. 212-215; 4, с. 263-265; 5, с. 324-336]

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко О.М., Блажко М.Б. Українська мова та література: Довідник. Завдання в тестовій формі: І ч. К.: Грамота, 2021. 496 с.
2. Вовченко Г. Синтаксис складного речення сучасної української літературної мови. Ужгород, 2016. 42с.
3. Горпинич В.О., Горяний В.Д. Українська мова: Підручник для педучилищ: 2 ч. К: Вища школа, 1993. 239 с.
4. Козачук Г.О. Українська мова – для абітурієнтів: Навч. посібник. К: Вища школа, 1995. 272 с.
5. Мацько Л.І., Мацько О.М. Сидоренко О.М. Українська мова: Навч. посібник. К.: Либідь, 1998. 416с.
6. Українська мова. 11 клас. Онлайн-курс. URL: <https://lms.e-school.net.ua/courses/course-v1:UIED+Ukrainian-language-11th-grade+2020/course/> (дата звернення: 09.04.2025).
7. Черіпко С.І., Юр-Кирилюк Р.П. Українська мова. Синтаксис і пунктуація: практикум. К: НАУ-друк, 2010. 160 с.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко О. Українська мова (рівень стандарту): підруч. для 11 кл. закл. загальн. освіти. К: Грамота, 2019. 208 с.
2. Авраменко О.М. Національний мультипредметний тест. Українська мова: тестові завдання у форматі НМТ. Харків: Юнісофт, 2023. 88 с.
3. Авраменко О.М., Блажко М.Б. Українська мова та література: Довідник. Завдання в тестовій формі: І ч. К.: Грамота, 2021. 496 с.

ДОВІДКА ПРО АВТОРА

Білько Тетяна Володимирівна – викладач Черкаського державного фахового бізнес-коледжу з 2024 р. Спеціаліст вищої категорії. Закінчила факультет української філології Черкаського державного університету ім. Богдана Хмельницького (2004 р.) за спеціальністю «Українська мова та література». Викладає українську мову, літературу та етику ділового спілкування. З 2005 по 2024 р. працювала викладачем Державного навчального закладу «Черкаський професійний ліцей».

Білько Т. В. – дипломант II (обласного) туру Всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2009» серед викладачів загальноосвітніх дисциплін професійно-технічних навчальних закладів. Нагороджена дипломом Управління освіти і науки Черкаської обласної державної адміністрації за кращу методрозробку на виставці «Профтехосвіта Черкащини – 2020».

Відзначена грамотами Черкаського обласного методичного центру професійно-технічної освіти, Соснівської районної у місті Черкаси ради, подяками Черкаської обласної державної адміністрації, черкаського міського голови, ДНАУ «Інститут модернізації змісту освіти».

Учні Білько Т. В. стали лауреатами обласного етапу Всеукраїнського конкурсу есе «Війна за свій шлях», II етапу XXII Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості, II етапу XIII Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Т. Г. Шевченка, Всеукраїнського літературно-мистецького конкурсу «Роду криниця віща», Всеукраїнського конкурсу учнівських творчих робіт «Я – журналіст!».

Навчальне видання

БІЛЬКО Тетяна Володимирівна

УКРАЇНСЬКА МОВА
Синтаксис і пунктуація складного речення
Збірник тестових завдань

Комп'ютерний набір Білько Т.В.

Підписано до друку _____.____.2025 р. Формат 60x84¹/₁₆

Папір офсет. Гарнітура Times New Roman.

Друк офсетний.

Умов. друк. арк. 1,43. Тираж 60 прим. Зам. № 395

За довідками з питань реалізації
звертатись за тел. (472) 64-05-15